

PERFECTUS

AC

2020/1

Kontakti revije

Poštni naslov

Uredništvo revije Perfectus AC
Svetovanje in izobraževanje, dr. Andrej Raspor, s. p.
Dolga Poljana 57
5271 Vipava
Slovenija

Glavni kontakt

Andrej Raspor
E-pošta: zalozba.perfectus@gmail.com

Glavni urednik
Andrej Raspor, Perfectus Slovenija

Odgovorna urednika

Bojan Macuh
Pedja Ašanin Gole

Uredniški odbor revije

Andrej Raspor, Slovenija
Bojan Macuh, Slovenija
Pedja Ašanin Gole, Slovenija
Sašo Murtič, Slovenija
Darko Lacmanović, Črna gora
Bill Nichols, Velika Britanija
Žaneta Trajkoska, Severna Makedonija
Milica Slijepčević, Srbija
Admir I. Beganović, Bosna in Hercegovina

Jezikovni pregled

Bojan Macuh, slovenski jezik
Darko Lacmanović, bosanski, črnogorski, hrvaški jezik
Pedja Ašanin Gole, srbski jezik
Lejla Kolman Batagelj, slovenski in angleški jezik

Naslovnica

<https://www.hloom.com/resources/templates/cover-pages/creative-design>

Arhiv revij

http://www.andrejaspor.com/perfectus_zalozba
Since 2018 -

Mednarodna standardna serijska številka
(on line) **ISSN 2738-4586**.

Področje in opis revije

Revija Perfectus AC je interdisciplinarna znanstvena revija, ki objavlja prispevke s področja kadrov, turizma, odprtih inovacij, organizacije in menedžmenta v povezavi z industrijo 4.0. Vsebina ni omejena zgolj na navedene tematske sklope, ampak smo za vaše predloge odprti. Še posebej želimo objavljati prispevke, ki obravnavajo nove in aktualne teme in predstavljajo znanstvene dosežke v razvoju ter njihovo uvajanje in uporabo v praksi. Vsled tega objavljamo tudi tematske številke. Zato vas vabimo, da se nam pridružite.

Pogostost izhajanja

Revija Perfectus AC izhaja enkrat letno. Tematske revije pa izhajajo po potrebi.

Politika za prosti dostop

Revija Perfectus AC omogoča odprt dostop do svojih vsebin, ki temelji na načelu odprtih inovacij, po katerem bi prosto dostopni rezultati javnosti omogočile večjo globalno izmenjavo znanja.

Navodila avtorjem

V reviji Perfectus AC objavljamo znanstvene članke, rezultate raziskovalnega dela avtorjev. Prispevki so lahko napisani v slovenskem, angleškem, hrvaškem, bosanskem, srbskem (latinica), črnogorskem jeziku. Objavljamo izključno dela, ki še niso bila objavljena v znanstveni obliki v kakšni drugi reviji ali zborniku. Avtorji so odgovorni za vse morebitne kršitve avtorskih pravic. Prispevki niso honorirani. Objava prispevkov se ne zaračunava.

Besedilo naj bo oblikovano po navodilih (interesenti nam pišite, da vam posredujemo predlogo z bolj podrobnimi navodili). Na začetku prispevka, takoj za naslovom v originalnem in angleškem jeziku naj bo povzetek dolžine do 10 vrstic z do 5 ključnimi besedami. Članek naj obsega do 10 strani brez povzetkov, virov in prilog. Predložite tudi sliko in kratek strokovni življenjepis vsakega od avtorjev (do 10 vrstic). Članki morajo biti pred objavo lektorirani. Avtorji so odgovorni za jezikovno ustreznost. Ne uporabljajte opomb v besedilu. Eventualne opombe, ki naj bodo kratke, navedite na dnu besedila skupaj z literaturo. Seznam citirane literature oblikujte po APA-standardu. Na koncu prispevka so navedeni po abecednem redu. V kolikor je možno navedite DOI številko.

Predložene prispevke pregledata in ocenita najmanj dva neodvisna recenzenta. Na osnovi mnenj in predlogov recenzentov uredniški odbor ali urednik sprejmeta prispevek, zahtevata manjše ali večje popravke in dopolnitve ali ga zavrneta. Če urednik oz. recenzenti predlagajo večje popravke, se dopolnjeni prispevek praviloma pošlje v ponovno recenzijo. Podrobna navodila najdete na:

http://www.andrejaspor.com/perfectus_zalozba

AGRESIVNO VEDENJE OTROK IN MLADOSTNIKOV V MLADINSKEM DOMU MARIBOR

Boštjan Brglez <https://orcid.org/0000-0002-9862-7930>¹

Povzetek: Agresivno vedenje otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami predstavlja eno večjih težav v sodobni družbi, posledice pa se kažejo v vsakdanjem življenju. Članek v uvodu obravnava teoretične opredelitve, oblike ter vzroke za nastanek agresivnega vedenja pri otrocih in mladostnikih. V raziskovalnem delu so avtorji ugotavljali, katere oblike ter kako pogosto zaznavajo agresijo otrok in mladostnikov vzgojitelji v Mladinskem domu Maribor, ki je ena od ustanov v Sloveniji, ki je namenjena za pomoč otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami oz. motnjami. Prav tako so ugotavljali, ali obstaja razlika med vzgojitelji in vzgojiteljicami pri pogostosti soočanja z določenimi oblikami agresije. Raziskava je temeljila na podatkih iz anonimnih anketnih vprašalnikov, v katerih je sodelovalo 33 vzgojiteljev Mladinskega doma Maribor. V raziskavi smo ugotovili, da se vzgojitelji v Mladinskem domu Maribor redno soočajo tako z lažjimi kot tudi s težjimi oblikami agresivnega vedenja otrok in mladostnikov, najpogosteje pa se soočajo s kričanjem le-teh. Pri težjih oblikah agresivnega vedenja, kot so telesni napadi na vrstnike, vzgojitelje ali njihove sodelavce, smo ugotovili, da se je s tovrstno agresijo soočila že več kot četrtina vzgojiteljev. Ugotovili smo tudi, da se vzgojitelji pogosteje soočajo z žalitvami otrok in mladostnikov kot vzgojiteljice, vzgojiteljice pa pogosteje z grožnjami otrok in mladostnikov kot vzgojitelji. Večjih razlik med vzgojitelji in vzgojiteljicami glede pogostosti soočanja s telesnimi napadi otrok in mladostnikov nanje ali njihove sodelavce pa nismo ugotovili. V zaključku predstavljam tudi nekaj dejavnikov, ki bi lahko vplivali na bolj uspešno delo z otroki in mladostniki, ki imajo težje oblike vedenjskih motenj.

Ključne besede: agresivnost, agresivno vedenje, otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, vzgojitelji, Mladinski dom Maribor.

AGGRESSIVE BEHAVIOUR IN YOUTH AT YOUTH CARE CENTRE MARIBOR

Abstract: Aggressive behaviour in children and adolescents with behavioural and emotional disorders is one of the biggest problems in modern society. Results of this behaviour can be seen in everyday life. Introduction to this article shows theoretical research of the forms and reasons for aggressive behaviour in children and adolescents. In the research, the authors question how often and in which form do the educators in Mladinski dom Maribor witness aggressive behaviour in children and adolescents. Mladinski dom Maribor is one of the institutions in Slovenia whose purpose is to help children with behavioural and emotional disorders. The authors also question if there is a difference by how often aggressive behaviour can be evidenced by male and female educators dealing with children and adolescents. The research is based on the data from anonymous survey taken by 33 educators from Mladinski dom Maribor. Our research shows that educators in Mladinski dom Maribor often deal with various forms of aggressive behaviour in children and adolescents, most commonly with shouting. More than a quarter of educators have already faced serious forms of aggressive behaviour, like physical assaults against peers and educators. We also found out that male educators more often face insults than female educators. However, female educators are more often subject to threats. No major difference between male and female educators was found regarding the frequency of evidenced physical assaults. At the end of the article some factors are presented that could lead to more successful work with children and adolescents that show serious behavioural disorders.

Keywords: aggressiveness, aggressive behaviour, children and adolescents with emotional and behavioural disorders, educators, Mladinski dom Maribor

DOI: 10.5281/zenodo.7241835

¹ Mladinski dom Maribor, Ulica Saše Deva 21, 2000 Maribor, Slovenija, bostjan.brglez@guest.arnes.si

Uvod

Agresivno vedenje otrok in mladostnikov predstavlja eno večjih težav sodobne družbe. Agresiven otrok namreč pomeni posebno skrb za družbo, saj je agresivno vedenje odporno proti spremembam, se zelo težko zdravi ter napoveduje pojav disocialnosti v adolescenci in kriminalitete v odrasli dobi (Pušnik, 2004). Ob tem imajo žrtve agresivnih vedenj lahko tako kratkoročne kot tudi dolgoročne posledice. Najpogostejše kratkoročne posledice so anksioznost, depresivnost, negotovost, poslabšanje šolskih dosežkov, osamljenost in žalost, ki v skrajnih primerih lahko vodijo tudi do samomora. Še veliko težavnejše so lahko dolgoročne posledice kot sta depresivnost in slabša samopodoba (Huesman, 1994, povz. po Kozina, 2016).

Težave s pojavom agresivnosti pri otrocih se sprva pojavijo že v matičnih družinah. Republika Slovenija z Ustavo ureja dolžnosti staršev, da morajo poskrbeti za vzgojo in izobraževanje svojih otrok (54. člen). To postavlja starše v vodilno vlogo, ko se lahko sami odločajo za način vzgajanja in izobraževanja svojih otrok, prav tako se lahko sami odločajo, kakšna bo njihova družinska vzgoja. Sodobna družba je drugačna, kot je bila nekoč. Hiter gospodarski razvoj, negotovost, stres, odsotnost staršev, sodobne tehnologije itd. so povzročile, da je uspešna vzgoja otroka vse pogosteje pretežka naloga. Peričeva (2007) meni, da z družbo tveganja prihaja do sprememb na področju vzgoje in odraščanja. Izguba ontološke varnosti, čas protektivnega otroštva in spremenjenega starševstva postavlja nove izzive tudi pred otroke. Slednji vse to doživljajo zelo različno in se na spremembe tudi različno odzivajo. Prav odzivi otroka na okolje in obratno so eden izmed vzrokov za nastanek čustvenih in vedenjskih motenj, med katere sodijo tudi različne oblike agresivnosti.

Ko agresivno vedenje otroka postane problem tudi zunanje družbe (v šoli, v javnem življenju), obstaja postopek obravnave otroka s strani centrov za socialno delo. Kadar starši ne zmorejo več in se sami odločijo za pomoč, ali pa ko agresivno vedenje otroka sproži kazniva dejanja, ga pristojno sodišče ali pristojni Center za socialno delo namesti v vzgojne ustanove. Mladinski dom Maribor je ena od ustanov, ki je namenjena vzgoji otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami oz. motnjami.

Vzgojitelji otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami se pogosto srečujejo z različnimi oblikami agresivnega vedenja otrok in mladostnikov, od lažjih do težjih. Soočenje z agresivnim vedenjem otrok in mladostnikov je eden najbolj zahtevnih in stresnih dogodkov pri njihovem delu in od njih zahteva sposobnost funkcionalnega soočanja z agresivnim vedenjem in tudi poznavanje različnih strokovnih pristopov oz. tehnik reševanja konfliktnih situacij.

V prispevku smo želeli raziskati, koliko in katere oblike agresivnega vedenja zaznavajo vzgojitelji v Mladinskem domu Maribor najbolj pogosto ter ali obstajajo razlike pri zaznavanju nekaterih oblik in pogostosti agresivnega vedenja med vzgojiteljicami in vzgojitelji.

V prvem delu prispevka smo se osredotočili na različne opredelitve agresije, kakšne oblike agresivnosti poznamo ter predstavili nekaj teoretičnih razlag o tem, zakaj otroci postanejo agresivni.

Raziskovalni del temelji na analizi podatkov o agresivnem vedenju otrok in mladostnikov pridobljenih z anketnim vprašalnikom, v katerem so sodelovali vzgojitelji in vzgojiteljice v Mladinskem domu Maribor. Pridobljenih je bilo 33 izpolnenih vprašalnikov. V raziskavi smo obravnavali predvsem oblike agresivnega vedenja, ki sodijo pod neposredno aktivno agresijo (telesno kot besedno) s katero se vzgojitelji srečujemo v Mladinskem domu Maribor. Na koncu smo navedli in opisali še nekaj dejavnikov pri vzgojnem delu, ki vplivajo oz. bi lahko vplivali na bolj uspešno in učinkovito pomoč otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki jih izražajo z agresivnim vedenjem.

Kako opredelimo agresivnost?

Pri proučevanju in opredelitvi pojmov agresivnosti in agresivnega vedenja naletimo na mnoge nejasnosti. Žalig (2011) ugotavlja, da je agresija eden najbolj kontroverznih pojmov v znanosti o človeškem vedenju. Ne samo, da je laično pojmovanje tega pojma pogosto v navzkrižju s strokovnimi opredelitvami, tudi te opredelitve različnih avtorjev gredo v različne smeri. Tudi Lamovec in Rojnik (1978) poudarjata, da je agresivnost eden najbolj nejasnih in protislovnih pojmov, ki se uporabljajo v psihologiji, saj jo različni avtorji poimenujejo kot instinkt, nagon, izvor energije, čustvo, način prisile, navado, reakcijo na frustracijo itd. Pušnik (1999; v Bučar Ručman, 2004) ob tem navaja, da kadar se nanaša na trenutno reakcijo, se običajno uporablja izraz agresija, medtem ko agresivnost pomeni trajno značilnost posameznika.

Agresija v najširšem smislu pomeni aktiven pristop, kar kaže že izvor pojma, ki je v latinščini »ag-gredior«, ki pomeni približevati se, pristopiti, začeti, lotiti se in tudi napasti (Kompore idr., 2001).

Vidikov agresivnosti je ogromno, posledično pa je veliko različnih tudi opredelitev. Izpostavili bi opredelitev Mrevljeta (1995, v Sušnik, 2020), ki agresivnost opredeli kot značilnost vedenja, ki vključuje nasilne, gospodovalne ali napadalne besede in dejanja ter ima naslednje lastnosti:

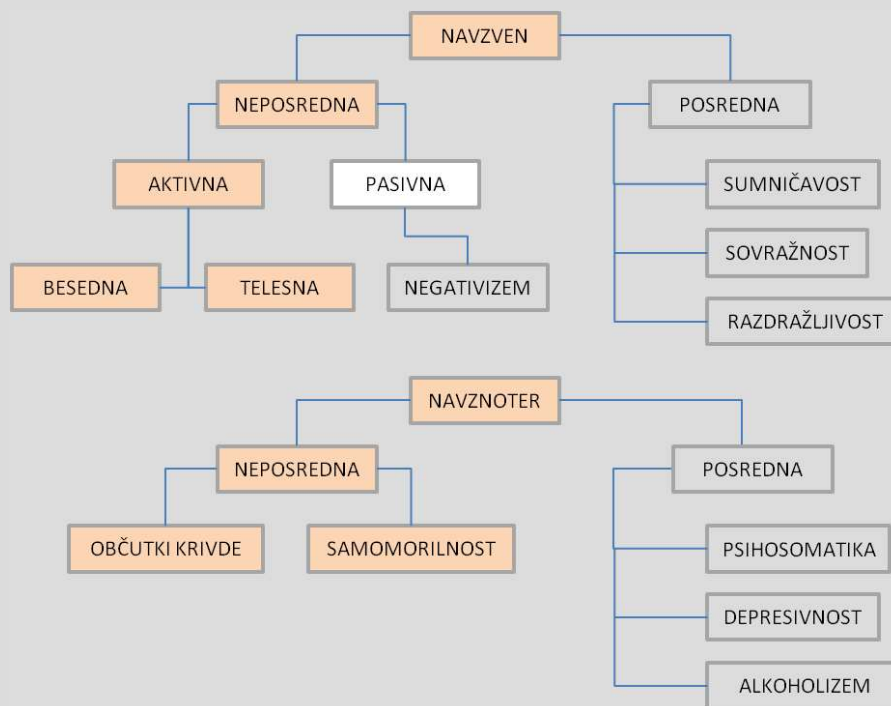
- Je oblika vedenja, ki jo lahko spremlja motiv, čustvo ali potreba, pri čemer so motivi, čustva in potrebe tudi podlaga te oblike vedenja.
- Agresivnost je usmerjena k cilju in namenu in ni naključna.

Oblike agresivnosti

Vidikov in pojmovanj agresivnosti je veliko, posledično pa obstaja tudi več opredelitev oblik agresivnega vedenja. Kompare idr. (2001) izpostavljajo naslednje vidike pojmovanja agresivnosti, iz katerih lahko opredelimo oblike agresivnega vedenja:

- biološke razlage agresivnosti, ki izhajajo iz tega, da je agresija prirojena;
- agresivno vedenje kot odgovor na frustracije;
- agresivno vedenje kot naučeno vedenje;
- agresivno vedenje kot odgovor na fizično okolje;
- socialna konstrukcija agresije;
- interaktivnost vplivov na agresivnost in agresivno vedenje.

Za potrebe naše raziskave smo se odločili, da je najbolj ustrezno, da predstavimo oblike agresije kot odgovor na frustracije. Pomemben del vzgojiteljskega dela namreč predstavlja postavljanje nujnih omejitev in zahtev otrokom, ki jih frustrirajo in posledično frustracije izražajo z agresivnim vedenjem. Po tej teoriji Lamovec in Rojnik (1978) ločita agresijo usmerjeno navzven in navznoter. Navzven usmerjena agresivnost je bolj vidna, navznoter usmerjena pa je tista, s katero izvajamo agresivno vedenje nad samim seboj.

Slika 1. Delitev agresivnosti glede na smer in obliko (v barvnih okvirjih so v naši raziskavi proučevane oblike agresije)

(Lamovec in Rojnik, 1978)

Neposredne oblike agresivnosti imajo jasen namen škodovati sebi ali drugemu. Najbolj pogosti vrsti neposredne agresivnosti sta telesna in besedna agresivnost. Telesna agresivnost zajema udarce, brce, ugrize, uporabo orožja in pretepe, lahko tudi grožnje telesne agresivnosti. Besedna agresivnost zajema povzročanje škode drugemu z besedami, kričanjem in žaljivkami (Flannery idr., 2007; povz. po Kozina, 2012). Posredna agresivnost povzroča psihološko, v redkih primerih tudi telesno škodo drugemu, s sredstvi socialne manipulacije, tako da ostane namen škodovati drugemu prikrit (Kozina, 2012).

Zakaj otroci postanejo agresivni?

Obstajajo različna pojmovanja in opredelitve agresivnega vedenja. Vzroki zanj so prepleteni drug z drugim, tako da jih ni mogoče razložiti samo z eno teorijo. Vsak otrok ali mladostnik se razlikuje po intenzivnosti doživljanja določene situacije in je odvisen od fizičnega počutja, odnosa, ki ga ima otrok z osebo, ki frustracijo povzroča, moči motiva, pogostosti situacij, ki frustrirajo (več kot jih je, nižji je prag občutljivosti) (Vodopivec, 1998; povz. po Sušnik, 2020). Vzgojitelji pri svojem delu prav tako zaznavajo, da so odzivi otrok z vidika agresivnosti pri posameznih vzgojiteljih različni, saj z vsakim obstaja poseben oz. drugačen odnos.

Pri preučevanju agresivnosti pri otrocih so eni avtorji naklonjeni hipotezi o genetični dispoziciji oziroma prirojenosti za agresivno vedenje, kar pomeni, da se otrok z aktivnim, vročekrvnim temperamentom lažje razvije v nasilnega mladostnika kot otrok z mirnim temperamentom. Drugi avtorji trdijo, da je agresivno vedenje pridobljeno (Pušnik, 1996; povz. po Stepišnik, 2013).

Olweus (1995, povz. po Stepišnik, 2013) omenja štiri dejavnike, ki ustvarjajo agresivne otroke. Prvi dejavnik so osnovna stališča staršev do otroka. Posebno pomemben je čustveni odnos predvsem z materjo v zgodnjih letih otroštva. Če je mati do otroka negativna, mu ne namenja dovolj pozornosti in topline, se s tem povečuje tveganje, da bo otrok kasneje postal agresiven in sovražen do drugih. Drugi dejavnik je stopnja dovoljevanja nasilnega vedenja pri otroku. Če so starši oziroma primarni skrbniki na splošno strpni in ne postavljajo jasnih mej dovoljevanja nasilnega vedenja do vrstnikov, sorojencev in odraslih, obstaja večja verjetnost za porast agresivnega vedenja. Tretji dejavnik, ki dviguje raven otrokove agresivnosti, je uporaba moči kot vzgojne metode (telesno kaznovanje, agresivni čustveni izbruhi). Pomembno je postaviti jasne meje in določiti pravila otrokovega vedenja. Zadnji dejavnik je otrokov temperament. Otrok z vročekrvnim, aktivnim temperamentom se lažje razvije v nasilnega mladostnika kot otrok z običajnim ali mirnejšim temperamentom.

Nekateri avtorji ob tem opozarjajo, da moramo pri zaznavanju in obravnavanju agresivnega vedenja otrok biti previdni. Bregantova (2017) meni, da netoleranca do asertivnega in morda za nekatere celo agresivnega vedenja otrok z željo, da imamo samo »pridne« otroke oz. da edino pridnim in neproblematičnim pripada naša ljubezen, pomeni resno nevarnost za njihovo zdravo samopodobo in samospoštovanje ter poznejše duševno zdravje. Tudi Juul (2017, povz. po Bizjak, 2017) opozarja na problem ničelne tolerance do agresivnega vedenja otrok ter meni, da je sodobna družba do agresivnosti odraslih še vedno mnogo bolj strpna kot do agresivnosti otrok.

Kako v Sloveniji pomagamo otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami?

V Sloveniji od leta 2011 velja Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1, 2011), ki v 2. členu kot posebno skupino otrok s posebnimi potrebami opredeljuje tudi otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.

Otrok, ki prihaja iz problematičnega okolja, kjer nima varovalnih dejavnikov, med katere najpogosteje uvrščamo dobre odnose v družini, podporo družine, uspešnost v šoli in vključevanje v prostotčasne aktivnosti, bo najverjetneje razvil čustvene in vedenjske težave. Kadar čustvene in vedenjske težave zavirajo njegov razvoj in jih sam ali s pomočjo strokovnega delavca ne more premagati, nastopijo državni mehanizmi, ki ocenijo, ali je potreben otrokov odhod v izvendružinsko vzgojo (Mikša, 2015; povz. po Pajnik, 2019).

V slovenskem prostoru imamo vzpostavljene različne oblike izvendružinske oskrbe za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami, in sicer vzgojne ustanove, med katere spadajo vzgojni zavodi, stanovanjske skupine, mladinski domovi in prevzgojni dom. V zakonodaji so vzgojne ustanove opredeljene kot zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter za otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (Šoln Urbinc, 2016). V Sloveniji deluje devet zavodov za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in en prevzgojni zavod (povz. po Bešter, 2020):

- mladinski domovi: Mladinski dom Maribor, Mladinski dom Malči Beličeve, Mladinski dom Jarše;
- zavod v obliki stanovanjskih skupin: Vzgojni zavod Kranj;
- zavod z interno šolo za osnovnošolce: Dom pri Osnovni šoli Veržej, Vzgojno-izobraževalni zavod Frana Milčinskega Smlednik;
- zavod, specializiran za motnje v duševnem razvoju: Vzgojni zavod Planina;
- vzgojno-izobraževalni zavodi z interno šolo za mladostnike: Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora in Zavod za vzgojo in izobraževanje Logatec;
- Prevzgojni dom Radeče, ki pa spada pod Ministrstvo za pravosodje.

Zaradi dolgotrajne potrebe po reorganizaciji in vzpostavitvi enotne systemske rešitve celostne obravnave otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami v vzgojnih zavodih je bil 17. 12. 2020 sprejet nov Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami ter motnjami v vzgoji in izobraževanju. Zakon na novo ureja delovanje vzgojnih zavodov, ki od 13. 1. 2021 delujejo kot strokovni centri na štirih geografskih območjih in sami ali v sodelovanju z drugimi strokovnimi centri nudijo celostno pomoč otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami oz. motnjami. Zakon določa tri osnovne načine pomoči, in sicer preventivne dejavnosti, delo z otroki in mladostniki, ki so nameščeni v strokovnih centrih (torej tam bivajo), in pomoč po odpustu iz strokovnih centrov (Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju [v nadaljevanju ZOOMTVI], 2020).

Strokovni centri na določenem območju izvajajo naslednje preventivne naloge (ZOOMTVI, 2020):

- nudijo pomoč otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami;
- nudijo pomoč in podporo vrtcem, šolam in zavodom za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami pri delu z otroki in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami ter motnjami;
- nudijo strokovno podporo staršem, zakonitim zastopnikom ali rejnikom (v nadaljnjem besedilu: starši) in drugim za otroka ali mladostnika pomembnim osebam;
- izvajajo dodatno strokovno pomoč v skladu z zakonom, ki ureja usmerjanje otrok s posebnimi potrebami;
- vključujejo otroke in mladostnike v različne dnevne oblike dela.

Zakon (ZOOMTVI, 2020) tudi določa, da v primeru, da pomoč v preventivnem delu ni uspešna, Center za socialno delo po izvedenem nujnem odvzemu otroka namesti v strokovni center, ki na določenem območju usklajuje sodelovanje strokovnih centrov. Sodišče z odločbo o namestitvi ali center za socialno delo po izdaji odločbe o izreku vzgojnega ukrepa oddaje v vzgojni zavod določi strokovni center, ki na določenem območju usklajuje sodelovanje strokovnih centrov. Pri tem za otroka ali mladostnika praviloma določi strokovni center na območju, kjer otrok ali mladostnik prebiva. Strokovni center, ki usklajuje sodelovanje strokovnih centrov na posameznem območju, je pristojen za razporeditev otroka ali mladostnika v strokovni center znotraj območja glede na vrsto pomoči, ki jo otrok ali mladostnik potrebuje:

- skupina v dnevni obliki dela,
- stanovanjska skupina,
- vzgojna skupina,
- intenzivna skupina,
- mladinsko stanovanje.

V podravski, pomurski, savinjski in koroški regiji kot strokovni center delujeta Mladinski dom Maribor in Dom pri OŠ Veržej. Ob tem Mladinski dom Maribor opravlja tudi naloge v zvezi z usklajevanjem sodelovanja strokovnih centrov na tem območju.

Mladinski dom Maribor, kjer smo izvedli raziskavo, je organiziran v deset stanovanjskih skupin, tri vzgojne skupine, enoto poldnevnega programa in dve mladinski stanovanji, enote pa se nahajajo na trinajstih lokacijah. Namenjen je otrokom in mladostnikom, dekletom in fantom, v starosti od 8 do 18 let in več, ki imajo čustvene in vedenjske težave in iz različnih razlogov ne morejo živeti s starši v matičnih družinah (Publikacija Mladinskega doma Maribor, 2020).

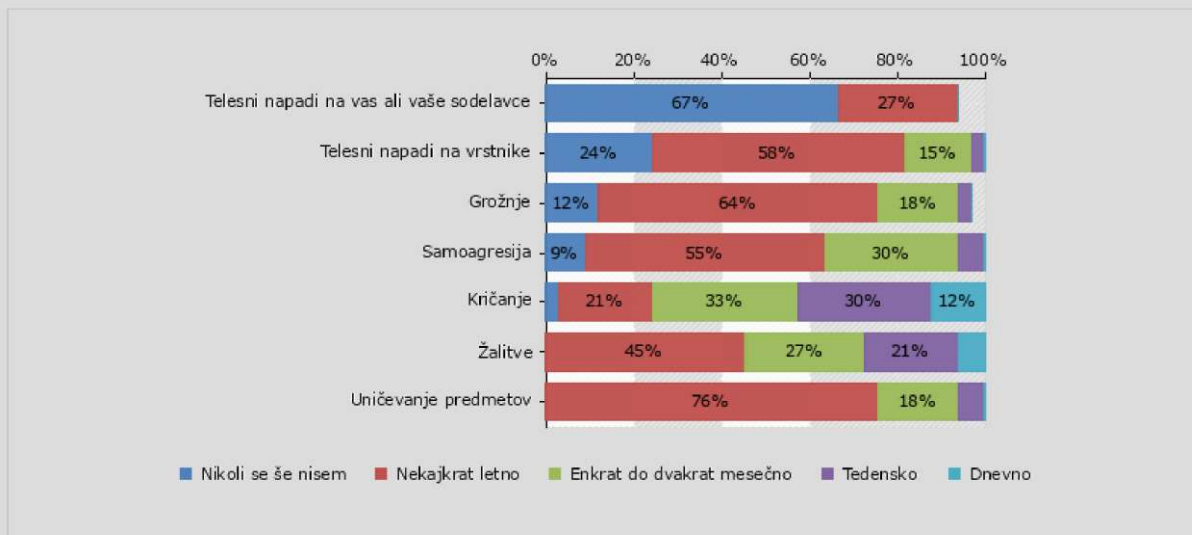
Pogostost agresivnega vedenja otrok in mladostnikov v Mladinskem domu Maribor

Mladinski dom Maribor je do systemske prenove v začetku leta 2021 in vzpostavitve strokovnih centrov bil samostojen zavod, ki je nudil pomoč otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami oz. motnjami. Takrat zavod še ni sprejemal otrok in mladostnikov, ki so zaradi kaznivih dejanj dobili vzgojne ukrepe sodišč – oddaje v vzgojni zavod. Nova ureditev pa pomeni, da bomo v domsko obravnavo sprejemali tudi otroke in mladostnike, ki imajo pogosto težje oblike vedenjskih motenj. Posledično pričakujejo, da se bo pogostost srečevanja z agresijo otrok in mladostnikov s tem še povečala. V raziskavi, ki je bila narejena še pred systemsko prenovo, smo želeli ugotoviti, kako pogosto se vzgojitelji soočajo z določenimi oblikami agresije otrok in mladostnikov ter ali obstajajo razlike v pogostosti zaznavanja določenih oblik agresije glede na spol vzgojiteljev.

Za raziskavo smo uporabili anonimne spletne anketne vprašalnike. Zajemali so vprašanja o pogostosti srečevanja vzgojiteljev z naslednjimi oblikami agresije: uničevanje predmetov, žalitve, kričanje, samoagresija, grožnje, telesni napadi na vrstnike in telesni napadi na vzgojitelje ali njihove sodelavce. V raziskavi je sodelovalo 33 vzgojiteljic in vzgojiteljev iz različnih enot, 8 iz vzgojnih skupin, 21 iz stanovanjskih skupin ter 4 iz stanovanjske skupine v obliki terapevtske kmetije. Anketni vprašalnik je izpolnilo 24 žensk in 8 moških, ena oseba pa na vprašanje o spolu ni podala odgovor. Ker je v Mladinskem domu Maribor večina zaposlenih na delovnem mestu vzgojitelja žensk, smo pričakovali takšen odraz tudi v raziskavi.

Pri pregledu odgovorov anketnega vprašalnika na vprašanje o tem, kako pogosto se vzgojitelji srečujejo z določeno obliko agresije, smo ugotovili, da je pri vprašanju glede telesnih napadov na njih ali njihove sodelavce od 33 anketirancev odgovorilo 31 anketirancev, glede groženj pa 32. Na ostala vprašanja je odgovorilo vseh 33 anketirancev.

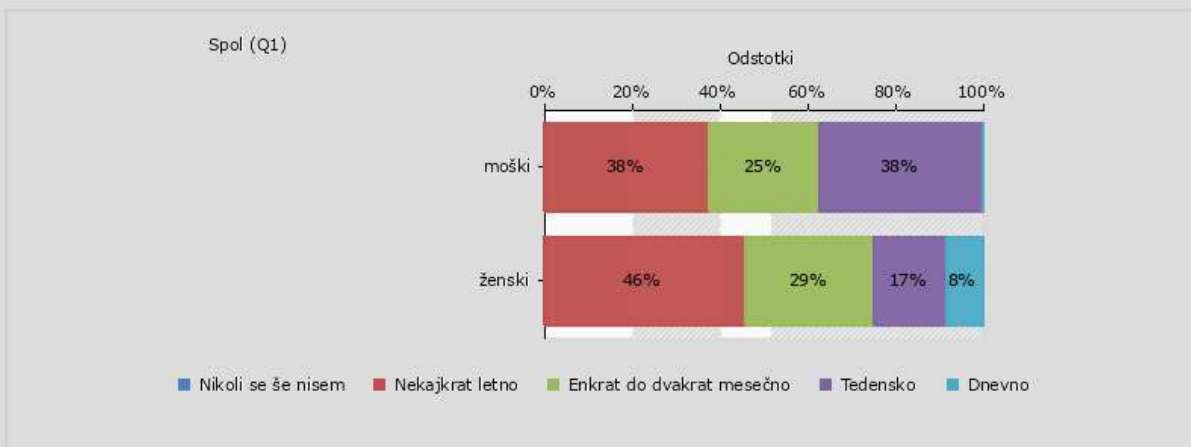
Rezultati

Slika 2. Pogostost soočanja vzgojiteljic in vzgojiteljev z različnimi oblikami agresije (lastna raziskava)

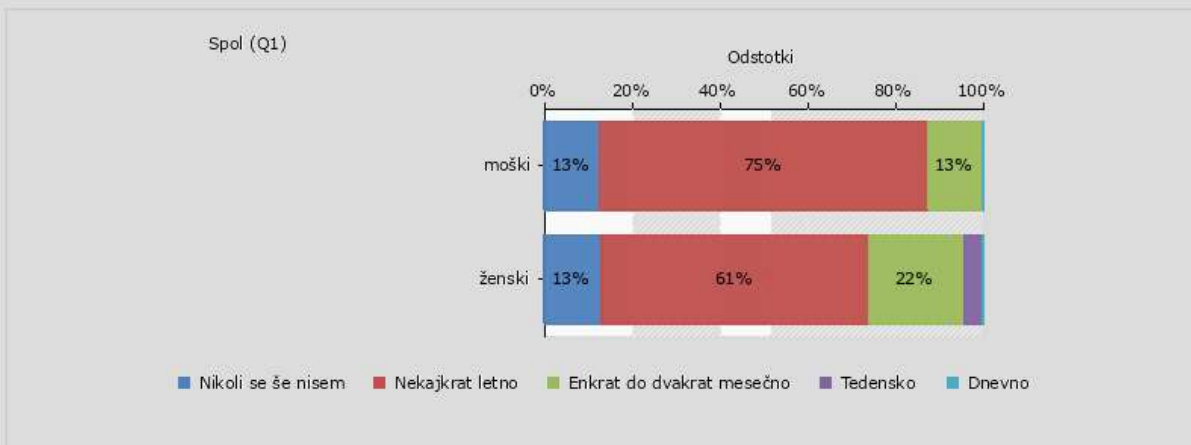
Rezultati (Slika 2) kažejo, da je najpogostejša oblika agresije, s katero se soočajo vzgojiteljice in vzgojitelji, kričanje otrok in mladostnikov, saj se jih skoraj tretjina (30 %) s to obliko agresije sooča na tedenski ravni, dobra desetina (12 %) pa celo na dnevni ravni. Druga najbolj pogosta oblika agresije so žalitve s strani otrok in mladostnikov, s katerimi se na tedenski ravni sooča dobra petina (21 %) vzgojiteljic in vzgojiteljev, majhen delež (6 %) pa tudi na dnevni ravni. Naslednja najbolj pogosta oblika agresije otrok in mladostnikov je agresija, ki je usmerjena proti samemu sebi (samoagresija oz. samopoškodovanje), pri čemer smo ugotovili že manjši delež tistih, ki se soočajo s to obliko agresije na tedenski ravni (6 %), na dnevni ravni pa je komaj zaznavna. Največ se jih s to obliko agresije sooča nekajkrat letno (55 %), slaba tretjina (30 %) pa na mesečni ravni. Slaba desetina (9 %) vzgojiteljic in vzgojiteljev pa te oblike agresije še ni zaznala pri svojem delu. Po pogostosti pojavljanja sledijo grožnje in pa uničenje predmetov s strani otrok in mladostnikov. S tema dvema oblikama agresije se večina (pri grožnjah 66 %, pri uničevanju predmetov 76 %) vzgojiteljic in vzgojiteljev sooča le nekajkrat letno. Ob tem se dobra desetina (13 %) vzgojiteljic in vzgojiteljev z grožnjami otrok in mladostnikov še ni soočila. Pričakovano se najmanj pogosto vzgojiteljice in vzgojitelji soočajo s telesnimi napadi otrok in mladostnikov na njih same ali njihove sodelavce, in sicer v 67 % še nikoli niso bili izpostavljeni telesnim napadom, v 27 % pa le nekajkrat letno. Bolj pogosti pa so telesni napadi na vrstnike, saj rezultati nakazujejo, da le slaba četrtina (24 %) vzgojiteljic in vzgojiteljev še ni zaznala te oblike agresije. Na letni ravni jo zaznava 58 %, 15 % pa tudi na mesečni ravni.

Rezultati glede pogostosti soočanja vzgojiteljic in vzgojiteljev z različnimi oblikami agresije kažejo tudi na pogostejšo pojavnost agresije v obliki verbalno-psihičnega nasilja (kričanje, žalitve in grožnje) otrok in mladostnikov v primerjavi z fizičnim nasiljem (agresija usmerjena k predmetom ali k osebam). Prav tako je iz rezultatov razvidno, da otroci in mladostniki telesno agresijo pogosteje usmerijo proti samemu sebi kot pa proti vzgojiteljicam in vzgojiteljem.

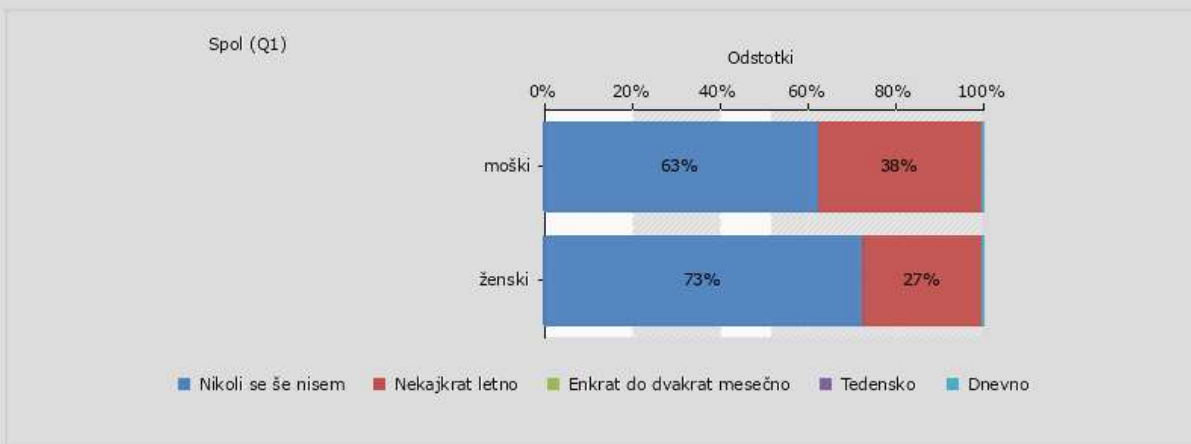
Slika 3. Pogostost soočanja vzgojiteljev z žalitvami otrok in mladostnikov glede na spol vzgojiteljev (lastna raziskava)

Rezultati (Slika 3) kažejo, da pri vzgojiteljih obstaja večji delež (38 %) tistih, ki se z žalitvami soočajo na tedenski ravni v primerjavi z vzgojiteljicami (17 %). Hkrati pa je delež vzgojiteljev (38 %), ki se s to obliko agresije soočajo le na letni ravni, manjši kot pri vzgojiteljicah (46 %). Kljub temu da med vzgojiteljicami obstaja manjši delež tistih (8 %), ki se z žalitvami srečujejo celo na dnevni ravni, glede na našo velikost vzorca vseeno ugotavljamo pogostejšo pojavnost te oblike agresije pri vzgojiteljih.

Slika 4. Pogostost soočanja vzgojiteljev z grožnjami otrok in mladostnikov glede na spol vzgojiteljev (lastna raziskava).

Rezultati (Slika 4) kažejo, da se vzgojiteljice nekoliko pogosteje soočajo z grožnjami v primerjavi z vzgojitelji, saj se na tedenski in dnevni ravni s to obliko agresije sooča 26 % vzgojiteljic in le 13 % vzgojiteljev. Obstaja pa med vzgojiteljicami in vzgojitelji isti delež (13 %) tistih, ki se z grožnjami še nikoli niso soočili.

Slika 5. Pogostost soočanja vzgojiteljic in vzgojiteljev s telesnimi napadi otrok in mladostnikov nanje ali njihove sodelavce glede na spol vzgojiteljev (lastna raziskava).

Rezultati (Slika 5) kažejo, da je delež vzgojiteljic (73 %), ki te oblike agresije še niso doživeli, za nekaj odstotkov večji kot pri vzgojiteljih (63 %). Prav tako posledično obstaja nekoliko večji delež vzgojiteljev (38 %) v primerjavi z vzgojiteljicami (27 %), ki se s to obliko agresije sooča nekajkrat letno.

Interpretacije hipotez in ugotovitve

V raziskavi smo postavili naslednje hipoteze:

H1: Vzgojiteljice in vzgojitelji se najpogosteje srečujejo s kričanjem otrok oz. mladostnikov.

Hipotezo lahko *potrdimo*, saj so rezultati (Slika 2) pokazali, da se vzgojiteljice in vzgojitelji med svojim delom v primerjavi z drugimi proučevanimi oblikami agresije najpogosteje soočajo s kričanjem otrok in mladostnikov. Skoraj tretjina (30 %) se s to obliko agresije srečuje na tedenski ravni, dobra desetina (12 %) pa celo na dnevni ravni.

H2: Večina vzgojiteljic in vzgojiteljev se je že soočila z žalitvami s strani otrok in mladostnikov ter z uničevanjem predmetov.

Hipotezo lahko *potrdimo*, saj so rezultati (Slika 2) pokazali, da so žalitve s strani otrok in mladostnikov druga najpogostejša oblika agresije, s katero se soočajo vzgojiteljice in vzgojitelji. Nekaj več kot četrtnina (27 %) vzgojiteljic in vzgojiteljev se z njimi srečuje na tedenski ali dnevni ravni, preostali pa se s to obliko agresije srečujejo vsaj nekajkrat letno. Rezultati so prav tako pokazali, da so se vsi vzgojitelji in vzgojiteljice že soočili tudi z uničevanjem predmetov s strani otrok in mladostnikov.

H3: Vsaj nekajkrat letno se vzgojiteljice in vzgojitelji soočajo s telesnimi napadi otrok oz. mladostnikov na vrstnike.

Hipotezo lahko *potrdimo*, saj so rezultati (Slika 2 in 5) pokazali, da več kot tri četrtine (76 %) vzgojiteljic in vzgojiteljev obravnava telesne napade otrok na vrstnike vsaj nekajkrat letno.

H4: Manj kot petina vzgojiteljic in vzgojiteljev se je že soočila s telesnim napadom na njih ali njihove sodelavce.

Hipotezo lahko *ovržemo*, saj so rezultati (Slika 2 in 5) pokazali, da je telesne napade otrok in mladostnikov na njih ali njihove sodelavce doživelo oz. obravnavalo več kot četrtnina (29 %) vzgojiteljic in vzgojiteljev. Rezultat je presenetljiv glede na to, da v času raziskave v Mladinskem domu Maribor še niso bivali mladostniki, ki bi bili nameščeni na podlagi vzgojnih ukrepov sodišč zaradi kaznivih dejanj. Prav za slednje mladostnike je namreč značilno, da naj bi pogosteje izražali agresivno vedenje.

H5: Vzgojiteljice se pogosteje srečujejo z žalitvami in grožnjami otrok in mladostnikov kot vzgojitelji.

Rezultati (Slika 3) so pokazali, da se vzgojitelji pogosteje srečujejo z žalitvami otrok na tedenski ravni v primerjavi z vzgojiteljicami. Smo pa ob tem ugotovili, da obstaja tudi majhen delež vzgojiteljic (8 %), ki se z žalitvami soočajo celo na dnevni ravni, med tem ko vzgojiteljev, ki bi se tako pogosto soočali z žalitvami, nismo zaznali.

Rezultati (Slika 4) so prav tako pokazali, da se vzgojiteljice pogosteje srečujejo z grožnjami otrok kot vzgojitelji, saj je delež vzgojiteljic (22 %), ki se z grožnjami srečujejo na mesečni ravni (ali pogosteje), večji od deleža vzgojiteljev (13 %). Hipotezo tako lahko le delno *potrdimo*.

H6: Vzgojitelji se pogosteje srečujejo s telesnimi napadi nanje ali njihove sodelavce kot vzgojiteljice.

Rezultati (Slika 5) so pokazali, da večjih razlik pri pogostosti doživljanja telesnih napadov otrok in mladostnikov na vzgojitelje ali njihove sodelavce med vzgojiteljicami in vzgojitelji ni. Kljub temu je delež vzgojiteljic, ki te oblike agresije še niso doživeli, za nekaj odstotkov večji kot pri vzgojiteljih, kar pa je glede na našo velikost vzorca zanemarljivo. Hipotezo torej lahko *ovržemo*.

Predlogi izboljšav

Vzgojno delo z otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki jih izražajo z agresivnim vedenjem, predstavlja mnogokrat izredno zahtevno nalogo za vzgojitelje, ki so v najtežjih primerih agresije tudi sami telesno ogroženi. Za bolj uspešno in učinkovito vzgojno delo z agresivnimi otroki in mladostniki bi sami izpostavili naslednje dejavnike:

Bolj uspešna in učinkovita preventivna dejavnost

Najpomembnejša je hitra strokovna pomoč v družinah, kjer se sprva pojavijo posledice vzgojne nemoči staršev oz. nepravilne vzgoje otrok. Težava je, da se otroke s čustvenimi in vedenjskimi težavami največkrat prepozna šele v institucionaliziranih oblikah vzgoje in izobraževanja, kjer se pri otroku v skupini prepoznajo nezaželene oblike vedenja. Pri vzgoji je za uspešno strokovno pomoč najbolj pomembno, da je le-ta prisotna v čim zgodnejšem obdobju, ko še osebnost ni izoblikovana oz. čustvene in vedenjske težave še niso prešle v motnje. Cilj novega zakona (ZOOMTVI, 2020) in vzpostavitve strokovnih centrov je dati večji poudarek preventivnim dejavnostim. Uspešnost tovrstnih ukrepov pa bo vidna šele čez določeno obdobje.

Znanje in izkušnje vzgojiteljev pri delu z agresivnimi otroci

Za čim bolj uspešno in učinkovito delo z agresivnimi otroki je potrebno, da se znajo vzgojitelji funkcionalno soočiti z agresijo. To v prvi vrsti pomeni, da zmorejo prenesti obremenitve in stres, ki jo zahtevajo posamezne situacije agresivnega vedenja otrok in mladostnikov, prav tako pa pri reševanju težavnih situacij poskušati izhajati iz otrokovih potreb in ne lastnih občutij. Pomembno je tudi poznavanje različnih metod soočanja, kot je npr. LSCI (Life Space Crisis Intervention) oz. krizna intervencija v življenjskem prostoru. Gre za verbalno tehniko, pri kateri je v ospredju večšina govornih spretnosti strokovnjaka, ki vodi in se primerno odziva na otrokove izjave (Kmetec, 2009).

Premalo se poudarja pomen izkušenj pri soočanju z agresivnim vedenjem, saj je vsak otrok oz. mladostnik edinstven in drugačen, tako da se šele ob dobrem poznavanju otroka in njegove situacije ter vzpostavljenega ustreznega odnosa z njim lahko ubere najboljši pristop za reševanje konfliktnih situacij. Posledično so mnogokrat primorani biti kreativni in poskušati različne pristope za uspešno reševanje konfliktnih situacij.

Boljše sistemske rešitve in infrastruktura

Strokovni centri bi po zakonu morali imeti na razpolago vso potrebno infrastrukturo in strokovni kader za celostno obravnavo otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami. Še vedno se pojavljajo vprašanja o obravnavi in pomoči otrokom in mladostnikom z najtežjimi oblikami vedenjskih težav. V Strokovnem centru Mladinski dom Maribor trenutno nimajo niti oblikovanih vzgojnih skupin z internim izobraževanjem za srednješolsko populacijo niti intenzivne vzgojne skupine, ki bi bila namenjena otrokom in mladostnikom, ki zaradi težje problematike potrebujejo več pomoči ter bolj strukturirano in intenzivnejšo pomoč oziroma terapevtsko obravnavo. V takšni skupini bi lahko zagotavljali višjo stopnjo varnosti otrok in mladostnikov s stalno prisotnostjo strokovnih delavcev. Posledično nimajo možnosti takojšnjega (začasnega) izoliranja in intenzivne pomoči otroku s težjimi izbruhi agresivnega vedenja, kot so npr. telesni napadi na vrstnike ali vzgojitelje.

Zaključek

V raziskavi smo ugotovili, da se vzgojiteljice in vzgojitelji v Mladinskem domu Maribor redno srečujejo in obravnavajo lažje in težje oblike agresivnega vedenja otrok in mladostnikov, najpogosteje pa se srečujejo s kričanjem otrok in mladostnikov. Pri težjih oblikah agresivnega vedenja, kot so telesni napadi na vrstnike, vzgojitelje ali njihove sodelavce, smo ugotovili, da se je s tovrstno agresijo soočila že več kot četrtnina vzgojiteljic in vzgojiteljev. Ugotovili smo tudi, da se vzgojitelji pogosteje soočajo z žalitvami otrok in mladostnikov, vzgojiteljice pa z grožnjami. Večjih razlik med vzgojiteljicami in vzgojitelji glede pogostosti soočanja z telesnimi napadi otrok in mladostnikov na njih ali njihove sodelavce pa nismo ugotovili.

Ker Mladinski dom Maribor po novem zakonu (ZOOMTVI, 2020) deluje kot strokovni center na območju severovzhodne Slovenije, je odslej primoran sprejemati in obravnavati tudi mladostnike, ki so že storilci kaznivih dejanj in so potrebni strokovne pomoči. Za te otroke in mladostnike pogosto velja, da vedenjske težave izražajo tudi z različnimi težjimi oblikami agresije, vzgojitelji pa se bodo posledično še pogosteje soočali in obravnavali tudi težje oblike agresivnega vedenja otrok in mladostnikov. Vzgojitelji otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami se pri svojem delu nenehno srečujejo s številnimi socialnimi interakcijami in čustvenimi obremenitvami, hkrati pa so izpostavljeni visokim družbenim pričakovanjem, kar jim lahko povzroča še dodatne občutke nemoči. Za čim bolj uspešno in učinkovito delo z otroki in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami oz. motnjami je potrebna učinkovita sistemska ureditev pomoči s pripadajočo primerno infrastrukturo (kar bi naj zagotovili strokovni centri) in boljša strokovna podkovanost vzgojiteljev in drugih strokovnih delavcev. Najnovejša sistemska prenova z vzpostavitvijo strokovnih centrov bi morala doprinesti korak k uspešnejšemu in bolj učinkovitemu delu z otroki in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami oz. motnjami. Dejansko uspešnost in s tem pravilnost nove usmeritve pa bo mogoče oceniti šele v prihodnosti.

Viri:

1. Bešter, A. (2020). *Vpogled v sistem pomoči otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi težavami preko implementacije programa Intenzivna mobilna socialno-pedagoška obravnava*. (Magistrsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
2. Bizjak, C. (2017). Jesper Juul: Agresivnost – nov in nevaren tabu. *Vzgoja in izobraževanje*, 48(3), 64. URN:NBN:SI:DOC-1DJNNH2R. Pridobljeno s <http://www.dlib.si>.
3. Bregant, T. (2017). Nasilje in agresivno vedenje - zakaj ju je treba razlikovati?. *Didakta*, 26/27(194), 2–5. URN:NBN:SI:DOC-N48MB8A4. Pridobljeno s <http://www.dlib.si>.
4. Bučar-Ručman, A. (2004.) *Nasilje in mladi*. Novo Mesto: Klub mladinski kulturni center. Pridobljeno s https://www.researchgate.net/profile/Ales-Bucar-Rucman/publication/277198199_Nasilje_in_mladi/links/5564693808ae8c0cab3811c1/Nasilje-in-mladi.pdf
5. Jakič Brezočnik, Šoln Vrbinc, P., M., Švalj, K. (2016). *Vzgojni zavodi, izhodišča za sistemsko ureditev in pilotni projekt*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.
6. Kmetec, M. in Rapuš-Pavel, J. (2009). Soočanje z agresivnim vedenjem otrok in mladostnikov po modelu LSCI. *Socialna pedagogika* (Ljubljana), 13(4), 417–440. URN:NBN:SI:DOC-A4WQZ7F3. Pridobljeno s <http://www.dlib.si>
7. Kompare, A., Stražičar, M., Vec, T., Dogša, I., Jaušovec, N., Curk, J. (2001). *Psihologija, spoznanja in dileme*. Ljubljana: DZS.
8. Kozina, A. (2012). Starostne razlike in razlike med spoloma v agresivnosti slovenskih učencev in dijakov. *Psihološka obzorja* (Ljubljana), 21(1), 19–28. URN:NBN:SI:DOC-QVRK24NE. Pridobljeno s <http://www.dlib.si>
9. Kozina, A. (2016). Merjenje agresivnosti v šolskem okolju. *Vzgoja in izobraževanje*, 47(3/4), 44–49. URN:NBN:SI:DOC-035KCCIF. Pridobljeno s <http://www.dlib.si>
10. Lamovec, T. in Rojnik, A. (1978). *Agresivnost*. Ljubljana : Univerzum.
11. Pajnik, D. (2019). *Sodelovanje z družinami po namestitvi mladostnikov v vzgojne zavode – perspektiva staršev, mladostnikov in vzgojiteljev*. (Magistrsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
12. Perić, M. (2007). *Otroci z motnjo vedenja in osebnosti med družino in državo*. (Magistrsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
13. *Publikacija Mladinskega doma Maribor za šolsko leto 2020/2021*. (2020). Pridobljeno s http://mladinski-dom-mb.splet.arnes.si/files/2020/11/sl_pub-209x300.jpg
14. Pušnik, M. (2004). *Vrstniško nasilje*. V Škraba, T. M. (ur.) *Vloga šole pri zmanjševanju nasilja: priručnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje*. (str.7–12). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
15. Stepišnik, U. (2013). *Agresivnost*. (Diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
16. Sušnik, N. (2020). *Soočanje vzgojiteljev v vzgojnih zavodih z agresijo otrok in mladostnikov*. (Magistrsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
17. *Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju (ZOOMTVI)*. (2020). Uradni list RS, št. 200/20. (29. 12. 2020). Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>
18. Žalig, M. (2011). *Upravljanje z agresijo in nasiljem v zavodih zapora in prevzgojnega doma*. (Diplomsko delo). Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.